

Generieke leerdoelen voor geschiedenis

Leerdoelen worden bij het vak geschiedenis bijna altijd onderwerp specifiek geformuleerd. Je kunt leerdoelen echter ook generiek beschrijven. Deze bieden weliswaar minder houvast voor leerlingen, maar ze hebben als voordeel dat ze, in ieder geval gedeeltelijk, te gebruiken zijn bij elk willekeurig onderwerp. Je hoeft dus niet steeds opnieuw leerdoelen te formuleren.

Een ander voordeel van generieke leerdoelen is dat ze leerlingen dwingen om elk onderwerp op een vergelijkbare manier te bestuderen. Ze leren dat ze bij elk onderwerp dezelfde vragen moeten stellen, ook al krijgen ze niet altijd op alle vragen een antwoord. Voorbeelden van generieke leerdoelen, zijn:

De leerling kan:

- oorzaken en gevolgen van gebeurtenissen en ontwikkelingen (inhoud) beschrijven (gedrag);
- uitleggen (gedrag) welke rol de (in het lesmateriaal) beschreven gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen in dit onderwerp (inhoud) hebben gespeeld;
- beschrijven wat, met betrekking tot dit onderwerp, veranderd is en wat gelijk gebleven is;
- belangrijke gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen die van belang zijn voor het onderwerp met behulp van een tijdbalk ordenen;
- het onderwerp plaatsen in het juiste tijdvak/de juiste tijdvakken en in de juiste periode (Prehistorie, Oudheid, Middeleeuwen, Vroegmoderne Tijd of Moderne Tijd).

Je kunt generieke leerdoelen ook formuleren in de vorm van vragen die leerlingen telkens kunnen stellen als in een onderwerp een bepaald (kern)concept aan de orde komt. Als het concept macht ter sprake komt geeft het leerlingen bijvoorbeeld meer zicht op overeenkomsten en verschillen tussen de politieke situatie in een absoluut geregeerd land en de 'Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden' als zij voor beide situaties dezelfde vragen over macht moeten beantwoorden. Bijvoorbeeld:

1. Wie heeft of wie hebben de macht?
2. Over wie of wat hebben zij macht?
3. Waarom hebben zij macht? Waarop is macht gebaseerd (geld, grond)?
4. Van wie is de macht afkomstig (legitimiteit van macht)?
5. Om wat voor soort macht gaat het, politieke, economische of kerkelijke macht?

Generieke leerdoelen bieden wel veel minder mogelijkheden om, vooraf, te differentiëren. Deze leerdoelen zijn immers in algemene termen geformuleerd en voor alle leerlingen dezelfde. Dit probleem kan worden opgelost door zoveel mogelijk open opdrachten te formuleren, waaraan elke leerling op zijn eigen niveau kan werken.

Differentiëren in de toetsing is sowieso altijd mogelijk, bijvoorbeeld door het aanbieden van opdrachten met een verschillende moeilijkheidsgraad.

In een excel-bestand op Histoforum (<http://http://histoforum.net/2017/generiekeleerdoelen.html>) zijn mogelijke generieke leerdoelen beschreven voor verschillende niveaus. Deze leerdoelen en de differentiatie naar niveau zijn keuzes van de auteur. Uiteraard zijn andere keuzes mogelijk.

De vaardigheidsdoelen zijn zo beschreven dat deze zowel kunnen worden gebruikt bij elke methode als voor opdrachten bij bronnen. Deze laatste opdrachten zullen voornamelijk door de docent zelf moeten worden gemaakt, hoewel voorbeelden te vinden zijn op Histoforum.

Op tabblad twee en drie van dit bestand staat een leerdoeleninstrument voor leerlingen van respectievelijk havo/vwo en vmbo. De docent kan zelf een keuze maken uit de leerdoelen en het bestand vervolgens uitprinten voor zijn leerlingen.

Generieke leerdoelen onderbouw

Onderbouw				
	tussendoel bb	tussendoel kgt	tussendoel havo	tussendoel vwo
Tijd en chronologie	Het onderwerp plaatsen in het juiste tijdvak/de juiste tijdvakken.	Het onderwerp plaatsen in het juiste tijdvak/de juiste tijdvakken.	Het onderwerp plaatsen in het juiste tijdvak/de juiste tijdvakken en in de juiste periode (Prehistorie, Oudheid, Middeleeuwen, Vroegmoderne Tijd of Moderne Tijd)	Het onderwerp plaatsen in het juiste tijdvak/de juiste tijdvakken en in de juiste periode (Prehistorie, Oudheid, Middeleeuwen, Vroegmoderne Tijd of Moderne Tijd)
	enkele (gegeven) gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen die van belang zijn voor het onderwerp met behulp van een tijdsbalk ordenen.	meer (gegeven) gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen die van belang zijn voor het onderwerp met behulp van een tijdsbalk ordenen.	belangrijke gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen die van belang zijn voor het onderwerp met behulp van een tijdsbalk ordenen.	belangrijke gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen die van belang zijn voor het onderwerp met behulp van een tijdsbalk ordenen.
	Voorbeelden geven van de rol die de (in het lesmateriaal) beschreven gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen in dit onderwerp hebben gespeeld.	op hoofdlijnen beschrijven welke rol de (in het lesmateriaal) beschreven gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen in dit onderwerp hebben gespeeld.	meer gedetailleerd beschrijven uitleggen welke rol de (in het lesmateriaal) beschreven gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen in dit onderwerp hebben gespeeld.	meer gedetailleerd uitleggen welke rol de (in het lesmateriaal) beschreven gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen in dit onderwerp hebben gespeeld.
Bron en vraagstelling	Een historische vraag bedenken met betrekking tot het onderwerp.	Enkele historische vragen bedenken met betrekking tot het onderwerp.	historische vragen of hypotheses bedenken met betrekking tot het onderwerp.	historische vragen en hypotheses bedenken met betrekking tot het onderwerp en daarbij onderscheid maken tussen beschrijvende, verklarende, vergelijkende en evaluatieve vragen.
	Uit een bron informatie selecteren voor het beantwoorden van een historische vraag .	Uit bronnen informatie selecteren voor het beantwoorden van een historische vraag en daarbij	Uit bronnen informatie selecteren voor het beantwoorden van de historische vraag of vragen en daarbij	Uit bronnen informatie selecteren voor het beantwoorden van de vraag of vragen en daarbij ...

		o nagaan of de bronnen bruikbare informatie opleveren.	o nagaan of de bronnen bruikbare informatie opleveren.	o nagaan of de bronnen bruikbare informatie opleveren.
			o nagaan of de bronnen betrouwbare informatie opleveren.	o nagaan of de bronnen betrouwbare informatie opleveren.
				o nagaan of de bronnen een representatief beeld geven.
			een uitspraak ondersteunen met argumenten (ontleend aan een of meer bronnen).	uitspraken ondersteunen met argumenten (ontleend aan bronnen).
Oorzaak/gevolg	oorzaken en gevolgen herkennen in een historisch proces	oorzaken en gevolgen beschrijven in een historisch proces	oorzaken en gevolgen uitleggen in een historisch proces	oorzaak/gevolg relaties in een historisch proces verklaren
	(in een bron) een oorzaak van ..... herkennen.	(in een of meer bronnen) een of meer oorzaken van ..... herkennen en aangeven of het om een	(in een of meer bronnen) één of meer oorzaken van ..... herkennen en aangeven of het om een	(in een of meer bronnen) één of meer oorzaken van ..... herkennen en aangeven of het om een
		o culturele (religieuze), sociale, politieke of economische oorzaak gaat (soort oorzaak).	o culturele (religieuze), sociale, politieke of economische oorzaak gaat (soort oorzaak).	o culturele (religieuze), sociale, politieke of economische oorzaak gaat (soort oorzaak).
		o directe oorzaak (aanleiding) gaat of om een indirecte oorzaak.	o directe oorzaak (aanleiding) gaat of om een indirecte oorzaak.	o directe oorzaak (aanleiding) gaat of om een indirecte oorzaak.
			o belangrijke of minder belangrijke oorzaak gaat.	o belangrijke of minder belangrijke oorzaak gaat.
				o incidentele of een structurele oorzaak gaat.
	(in een bron) een gevolg van ..... herkennen.	(in een of meer bronnen) één of meer gevolgen van ..... herkennen en aangeven of het om een	(in een of meer bronnen) één of meer gevolgen van ..... herkennen en aangeven of het om een	(in een of meer bronnen) één of meer gevolgen van ..... herkennen en aangeven of het om een

		o culturele (religieuze), sociaal, politiek of economisch gevolg gaat (soort gevolg).	o culturele (religieuze), sociaal, politiek of economisch gevolg gaat (soort gevolg).	o culturele (religieuze), sociaal, politiek of economisch gevolg gaat (soort gevolg).
			o gevolg op lange of korte termijn gaat.	o gevolg op lange of korte termijn gaat.
			o belangrijk of een minder belangrijk gevolg gaat.	o belangrijk of een minder belangrijk gevolg gaat.
				o bedoeld of onbedoeld gevolg gaat.
Continuïteit en verandering	Een voorbeeld geven van een verandering in een historische proces.	Voorbeeld geven van een verandering in een historische proces.	Uitleggen welke (belangrijke) historische veranderingen er hebben plaatsgevonden in een historisch proces en wat gelijk is gebleven en hierbij aangeven of deze veranderingen.	Uitleggen welke (belangrijke) historische veranderingen er hebben plaatsgevonden in een historisch proces en wat gelijk is gebleven en hierbij aangeven of deze veranderingen.
			o tamelijk snel en plotseling of langzaam en geleidelijk hebben plaatsgevonden;	o tamelijk snel en plotseling of langzaam en geleidelijk hebben plaatsgevonden;
				o lang of kort duurden
				o groot en belangrijk waren of klein en onbelangrijk
	(In een bron) een verandering in een historisch proces herkennen	(In een bron) een of meer veranderingen in een historisch proces herkennen	(In een bron) een of meer veranderingen in een historisch proces herkennen en wat het zelfde is gebleven	(In een bron) een of meer veranderingen in een historisch proces herkennen en wat het zelfde is gebleven
Standplaatsgebondenheid	Bij het beschrijven en verklaren van historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen:	Bij het beschrijven en verklaren van historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen:	Bij het beschrijven en verklaren van historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen:	Bij het beschrijven en verklaren van historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen:
	• rekening houden met opvattingen, waarden en motieven van mensen in het verleden .	• rekening houden met opvattingen, waarden en motieven van mensen in het verleden .	• rekening houden met opvattingen, waarden en motieven van mensen in het verleden en het heden .	• rekening houden met opvattingen, waarden en motieven van mensen in het verleden en het heden .

			<ul style="list-style-type: none"> rekening houden met het feit dat mensen in andere tijden niet over dezelfde kennis konden beschikken als wij nu. 	<ul style="list-style-type: none"> rekening houden met het feit dat mensen in andere tijden niet over dezelfde kennis konden beschikken als wij nu.
Interpretatie			In beschrijvingen van gebeurtenissen en ontwikkelingen herkennen dat geschiedenis een kwestie van interpretatie is.	In beschrijvingen van gebeurtenissen en ontwikkelingen herkennen dat geschiedenis een kwestie van interpretatie is.

Generieke leerdoelen tweede fase

Bovenbouw

	eindtermen havo tf	eindtermen vwo tf
Tijd en chronologie	Het onderwerp plaatsen in het juiste tijdvak/de juiste tijdvakken en in de juiste periode (Prehistorie, Oudheid, Middeleeuwen, Vroegmoderne Tijd of Moderne Tijd)	Het onderwerp plaatsen in het juiste tijdvak/de juiste tijdvakken en in de juiste periode (Prehistorie, Oudheid, Middeleeuwen, Vroegmoderne Tijd of Moderne Tijd)
	alle belangrijke gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen die van belang zijn voor het onderwerp met behulp van een tijdsbalk ordenen.	alle belangrijke gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen die van belang zijn voor het onderwerp met behulp van een tijdsbalk ordenen.
	zeer gedetailleerd uitleggen welke rol de (in het lesmateriaal) beschreven gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen in dit onderwerp hebben gespeeld.	zeer gedetailleerd uitleggen welke rol de (in het lesmateriaal) beschreven gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen in dit onderwerp hebben gespeeld.
Bron en vraagstelling	vergelijkende, verklarende en/of evaluatieve historische vragen en hypothesen bedenken met betrekking tot het onderwerp.	vergelijkende, verklarende en evaluatieve historische vragen en hypothesen bedenken met betrekking tot het onderwerp.
	Uit bronnen informatie selecteren voor het beantwoorden van de vraag of vragen en daarbij ...	Uit bronnen informatie selecteren voor het beantwoorden van de vraag of vragen en daarbij ...
	o nagaan of de bron(nen) bruikbare informatie oplevert/opleveren.	o nagaan of de bron(nen) bruikbare informatie oplevert/opleveren.

	o nagaan of de bron(nen) betrouwbare informatie oplevert/opleveren.	o nagaan of de bron(nen) betrouwbare informatie oplevert/opleveren.
	o nagaan of de bron(nen) een representatief beeld geeft/geven.	o nagaan of de bron(nen) een representatief beeld geeft/geven.
	uitspraken ondersteunen met argumenten (ontleend aan bronnen.	uitspraken ondersteunen met argumenten (ontleend aan bronnen.
Oorzaak/gevolg		
	in een of meer bronnen één of meer oorzaken van ..... herkennen en aangeven of het om een	in een of meer bronnen één of meer oorzaken van ..... herkennen en aangeven of het om een
	o culturele (religieuze), sociale, politieke of economische oorzaak gaat (soort oorzaak).	o culturele (religieuze), sociale, politieke of economische oorzaak gaat (soort oorzaak).
	o directe oorzaak (aanleiding) gaat of om een indirecte oorzaak.	o directe oorzaak (aanleiding) gaat of om een indirecte oorzaak.
	o belangrijke of minder belangrijke oorzaak gaat.	o belangrijke of minder belangrijke oorzaak gaat.
	o incidentele of een structurele oorzaak gaat.	o incidentele of een structurele oorzaak gaat.
	in een of meer bronnen één of meer gevolgen van ..... herkennen en aangeven of het om een	in een of meer bronnen één of meer gevolgen van ..... herkennen en aangeven of het om een
	o culturele (religieuze), sociaal, politiek of economisch gevolg gaat (soort gevolg).	o culturele (religieuze), sociaal, politiek of economisch gevolg gaat (soort gevolg).
	o gevolg op lange of korte termijn gaat.	o gevolg op lange of korte termijn gaat.
	o belangrijk of een minder belangrijk gevolg gaat.	o belangrijk of een minder belangrijk gevolg gaat.
	o bedoeld of onbedoeld gevolg gaat.	o bedoeld of onbedoeld gevolg gaat.
Continuïteit en verandering	Uitleggen welke (belangrijke) historische veranderingen er binnen het onderwerp hebben plaatsgevonden en je kunt daarbij aangeven of deze veranderingen.	Uitleggen welke (belangrijke) historische veranderingen er binnen het onderwerp hebben plaatsgevonden en je kunt daarbij aangeven of deze verandering.
	o tamelijk snel en plotseling of langzaam en geleidelijk hebben plaatsgevonden;	o tamelijk snel en plotseling of langzaam en geleidelijk heeft plaatsgevonden;
	o lang of kort duurde	o lang of kort duurde
	o groot en belangrijk was of klein en onbelangrijk	o groot en belangrijk was of klein en onbelangrijk
Standplaatsgebondenheid	Bij het beschrijven en verklaren van historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen:	Bij het beschrijven en verklaren van historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen:
	• rekening houden met opvattingen, waarden en motieven van mensen in het verleden en het heden .	• rekening houden met opvattingen, waarden en motieven van mensen in het verleden en het heden .

	<ul style="list-style-type: none"> • rekening houden met het feit dat mensen in andere tijden niet over dezelfde kennis konden beschikken als wij nu. 	<ul style="list-style-type: none"> • rekening houden met het feit dat mensen in andere tijden niet over dezelfde kennis konden beschikken als wij nu.
Interpretatie	In beschrijvingen van gebeurtenissen en ontwikkelingen herkennen dat geschiedenis een kwestie van interpretatie is.	In beschrijvingen van gebeurtenissen en ontwikkelingen herkennen dat geschiedenis een kwestie van interpretatie is.

Generieke leerdoelen leerlingen havo/vwo

	Je kunt ...	
Kennis	de gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen die van belang zijn voor het onderwerp met behulp van een tijdskalk ordenen.	
	herkennen, beschrijven/uitleggen welke rol de gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen in dit onderwerp hebben gespeeld.	
	het onderwerp plaatsen in het juiste tijdvak/de juiste tijdvakken en in de juiste periode (Prehistorie, Oudheid, Middeleeuwen, Vroegmoderne Tijd of Moderne Tijd).	
Vaardigheden	historische vragen (en/of hypothesen) bedenken met betrekking tot het onderwerp en daarbij onderscheid maken tussen beschrijvende, verklarende, vergelijkende en evaluatieve vragen.	
	uit bronnen informatie selecteren voor het beantwoorden van de vraag of vragen en daarbij ...	
		o nagaan of de bronnen bruikbare informatie opleveren.
		o nagaan of de bronnen betrouwbare informatie opleveren.
		o nagaan of de bronnen een representatief beeld geven.
	uitspraken ondersteunen met argumenten (ontleend aan bronnen).	
	oorzaak/gevolg relaties in een historisch proces verklaren	
	(in een of meer bronnen) één of meer oorzaken van herkennen en aangeven of het om een	
		o culturele (religieuze), sociale, politieke of economische oorzaak gaat (soort oorzaak).
		o directe oorzaak (aanleiding) gaat of om een indirecte oorzaak.
	o belangrijke of minder belangrijke oorzaak gaat.	
	o incidentele of een structurele oorzaak gaat.	

(in een of meer bronnen) één of meer gevolgen herkennen en aangeven of het om een	
	o culturele (religieuze), sociaal, politiek of economisch gevolg gaat (soort gevolg).
	o gevolg op lange of korte termijn gaat.
	o belangrijk of een minder belangrijk gevolg gaat.
	o bedoeld of onbedoeld gevolg gaat.
Uitleggen welke (belangrijke) historische veranderingen er hebben plaatsgevonden in een historisch proces en wat gelijk is gebleven en hierbij aangeven of deze veranderingen:	
	o tamelijk snel en plotseling of langzaam en geleidelijk hebben plaatsgevonden.
	o lang of kort duurden.
	o groot en belangrijk waren of klein en onbelangrijk.
(In een bron) een of meer veranderingen in een historisch proces beschrijven en beschrijven wat het zelfde is gebleven	
Bij het beschrijven en verklaren van historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen:	
	o rekening houden met opvattingen, waarden en motieven van mensen in het verleden en het heden.
	o rekening houden met het feit dat mensen in andere tijden niet over dezelfde kennis konden beschikken als wij nu.
In beschrijvingen van gebeurtenissen en ontwikkelingen herkennen dat geschiedenis een kwestie van interpretatie is.	

Generieke leerdoelen leerlingen vmbo

	Je kunt ...	
Kennis	de gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen die van belang zijn voor het onderwerp met behulp van een tijdbalk ordenen.	
	herkennen (beschrijven) welke rol de gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen in dit onderwerp hebben gespeeld.	
	het onderwerp plaatsen in het juiste tijdvak/de juiste tijdvakken.	
Vaardigheden	Je kunt een historische vraag bedenken met betrekking tot het onderwerp en daarbij onderscheid maken tussen een beschrijvende en verklarende vraag.	
	uit bronnen informatie selecteren voor het beantwoorden van de vraag en daarbij:	
		o nagaan of de bronnen bruikbare informatie opleveren.
		o nagaan of de bronnen betrouwbare informatie opleveren.
	oorzaak/gevolg relaties in een historisch proces herkennen.	
	(in een of meer bronnen) één of meer oorzaken herkennen en aangeven of het om een:	
		o culturele (religieuze), sociale, politieke of economische oorzaak gaat (soort oorzaak).
	(in een of meer bronnen) één of meer gevolgen herkennen en aangeven of het om een	
		o culturele (religieuze), sociaal, politiek of economisch gevolg gaat (soort gevolg).
	Uitleggen welke (belangrijke) historische veranderingen er hebben plaatsgevonden in een historisch proces en wat gelijk is gebleven.	
(In een bron) een of meer veranderingen in een historisch proces beschrijven en beschrijven wat het zelfde is gebleven.		

Bij het beschrijven en verklaren van historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen rekening houden met opvattingen, waarden en motieven van mensen in het verleden en het heden.